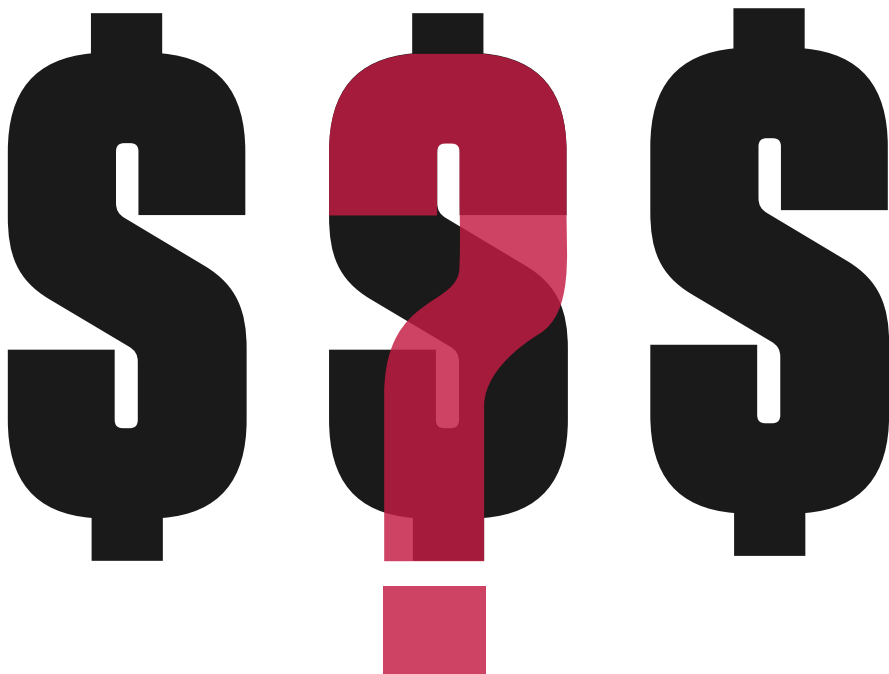

MED ENHEDSLISTEN UD AF KRISEN

Socialistiske svar på den økonomiske krise

[kort version]

Kort version af Krisehæfte II

Udgivet Marts 2011

© forfatterne og Enhedslisten

Download dette hæfte, Krisehæfte I og Krisehæfte II som pdf på:
enhedslisten.dk/krise

MED ENHEDSLISTEN UD AF KRISEN

Siden 2008 er antallet af personer i arbejde faldet. I slutningen af 2010 var over 6 % ledige. For hvert ledigt job står 10 ledige i kø. Ingen brancher går fri mere; alle slags virksomheder lukker eller flytter til lande med lavere omkostninger. Selv forsknings- og udviklingsafdelinger rykker ud.

Stat og kommuner mister skatteindtægter, får flere sociale udgifter og er i gang med store nedskæringer. Det øger arbejdsløsheden. Krise og nedskæringspolitik er en stor belastning for dem, der rammes af arbejdsløshed og for alle, der er afhængig af offentlig omsorg. Udlændinge bliver skubbet ud og holdt væk fra Danmark.

Enhedslisten mener det kan undgås. Krisen er skabt af det økonomiske system, kapitalismen, hvor motivet for at producere og skabe jobs er udsigten til profit. Samfundsøkonomien skal i stedet indrettes, så den tilfredsstiller de behov borgerne har. Vi har behov for holdbare varer og tjenester og for holdbare jobs og fællesskaber.

2008 - FINANSKRISE

Eksplodivt stigende priser på ejerboliger, landbrugs- og erhvervsejendomme skabte i årene før finanskrisen forventninger om yderligere gevinster. Banker og realkreditinstitutter var meget villige til at låne penge ud både til almindelige mennesker, landmænd og virksomheder. De lavede attraktive lån: flekslån og afdragsfrie lån. Lånene havde sikkerhed i ejendommene og fremtidige og forventede stigninger i ejendomspriserne, men noget gik galt. Priserne på ejerboliger holdt op med at stige i 2006/07, byggeriet gik derfor hurtigt i stå. Nogle blev arbejdsløse. Flere døjede med at betale deres lån. Bankkunder indså, at de og deres rådgivere havde været for optimistiske. Boliger kom på tvangsauktion, virksomheder gik konkurs,

flere blev fyret og en pessimisme bredte sig til hele samfundsøkonomien. Banker gik konkurs, da kriseramte boligejere og virksomheder ikke kunne betale renter og afdrag.

I denne pjeces giver Enhedslisten sine bud på, hvordan vi kan afbøde krisens værste konsekvenser og forebygge fremtidige kriser. Vores mål er socialisme - et samfund, hvor mennesker kommer før marked og profit.

KRISEN I PRODUKTIONEN

Store dele af industrien er flyttet helt eller delvist til udlandet. Først røg tekstilindustrien og værfterne. Siden fulgte elektronikindustrien, metalindustrien og den grafiske produktion. Nu er turen kommet til slagting af svin, der især rykker til Tyskland, hvor ekstremt underbetalte østeuropæiske arbejdere står parate. Penge og investeringer kan frit flytte til lande med en lavere løn, dårligere arbejdsmiljø og færre miljøkrav.

Også videnstunge arbejdspladser flytter i dag til udlandet gennem outsourcing af opgaver eller flytning af hele virksomheder. Den kinesiske og indiske akademiske arbejdskraft er langt billigere end den danske.

Det kan være fornuftigt, at en dansk vindmøllefabrik nedlægges til fordel for en produktionsvirksomhed i Sydøstasien, hvis der skal opføres vindmøller derude. Men hvis ejernes ret til at flytte produktion sker alene for at øge profitten, så undergraves danske lønarbejder-, forbruger- og miljøinteresser.

De arbejdsløses erfaringer går ofte tabt, når deres arbejdsplads forsvinder. Det er samfundsmæssigt en skidt idé at lade en erfaren maskinarbejder omskole uden først at undersøge mulighederne for at fastholde og udvikle hans viden og kunnen. Desuden indebærer "udflagning" af driften til udlandet et tab af viden, fordi forskning i nye teknologier oftest er knyttet til konkrete produktionserfaringer; ideerne skal jo prøves af på fabriksgulvet.

Fyringspulje

Alle store virksomheder, der fyrer medarbejdere, fordi de flytter produktionen til udlandet, skal oprette en fyringspulje, der dækker medarbejdernes videreuddannelse med fuld løn i eet år. Produktionsfaciliteter skal overdrages til stat og kommune, så en alternativ produktion eventuelt kan etableres under de ansattes og lokalsamfundets kontrol. Desuden skal virksomhederne fremlægge regnskaberne for at give indblik i begrundelserne for udflagningen.

Enhedslistens Hovedbestyrelse, nov. 2010

Mens flere og flere bliver arbejdsløse, taler regeringen og en del borgerlige økonomer om, at der i fremtiden vil blive mangel på arbejdskraft. Derfor vil de afskaffe efterlønnen. Men selv under højkonjunktoren lige før 2008 blev der kun plads på arbejdsmarkedet til få af de 700.000 langtidsledige, førtidspensionister, efterlønnere og syge. Det er folk, som ofte er blevet skubbet ud af et arbejdsmarked præget af opskruet tempo, stress og manglende efteruddannelse, eller folk, som er blevet invalideret af lediggangen.

Enhedslisten vil, at uddannelsessystemet skal sikre fremtiden den nødvendige veluddannede arbejdskraft. Det har længe været et mål, at 95 % af en ungdomsårgang skal have en uddannelse, men det er kun 78 %, som får en uddannelse efter folkeskolen. Folkeskolen og ungdomsuddannelserne skal opprioriteres og arbejdsmarkedet skal åbnes for folk, som ikke nødvendigvis er stærke og tilpassede, men faktisk gerne vil arbejde.

PRODUKTION UNDER DELTAGERSTYRE

Enhedslisten vil beholde industriarbejdspladser i Danmark, hvor hensynet til energi- og fødevarer sikkerhed samt miljø- og klimainteresser kræver en lokal produktion. Vi taler ikke om selvtilstrækkelig nationalegoistisk produktion, men om en demokratisk produktion, der åbner for international vidensdeling.

Målrettet efterspørgsel og demokratisk produktion igangsat af kommuner, foreninger, lokalsamfund og forskere kan skabe nye arbejdspladser og løse miljøproblemer på én gang.

- **Vedvarende energi.** Vindmøller skal bygges, opsættes og vedligeholdes. Solceller skal integreres i alle bygninger. Bølgekraftanlæg og varmepumper skal udvikles. Energiselskabet DONG skal sikre et fossilfrit samfund. Brugere og ansatte skal have demokratisk indflydelse på selskabets politik. Det vil muliggøre en massiv udvikling af vedvarende energi.
- **Klimarenovering og bæredygtigt byggeri.** Klimarenovering og bæredygtigt byggeri skal sikre, at alt byggeri bliver nulenergi- eller plusenergi og bane vejen for en bæredygtig byggeindustri.
- **Bæredygtig transport.** Et styrket Banedanmark og Post Danmark, der tilfredsstiller samfundsbestemte miljø- og servicekrav, vil muliggøre udvikling af bæredygtig transport. Anlæg af letbaner, nye jernbaner, sporvognsnetværk, elektrificering af jernbanenettet samt indførelse af el- og brintbiler overalt i den offentlige sektor - fra hjemmehjælper til minister - kan skabe afsætningsmuligheder og fremkalde holdbare industriarbejdspladser. Et offentligt genbrugs- og recirkulationssystem fra udnyttelse af husholdningsaffald til ophug og udnyttelse af boreplatforme og skibe.
- **Lokal fødevarer- og tekstilindustri.** 100 pct. omlægning til økologisk jordbrug skal bane vejen for en lokal fødevarerindustri og udnyttelse af hør og hamp til tekstiler og isolering.

Der skal også være mulighed for at oprette demokratiske virksomheder under de ansattes og brugernes deltagelse. Det er nødvendigt, fordi kapitalens virksomheder ikke har ansvar for forsyninger og beskæftigelse i samfundet. De lukker og flytter eller investerer passivt i finanssektoren, hvis det bedre kan betale sig.

Enhedslisten har udarbejdet et forslag til en demokratisk og bæredygtig virksomhedsform - kaldet demo-virksomhed - for at have nogle rammer for et samarbejde mellem ejere, ansatte og slutbrugere. Sådanne virksomheder skal inddrage lokalområdet og/eller (for)brugerne i formuleringen af hvilke varer og tjenesteydelser, der er behov for. Virksomheden kan blive fritaget for beskatning af overskuddet, når det bruges i virksomheder, hvor der

producerer miljørigtigt, hvor de ansatte har en udstrakt grad af selvforvaltning, og den investerede kapital ikke kan trækkes ud med gevinst for øje. Herved belønnes miljøhensyn og demokrati. Samfundet har ikke udgifter til at rydde op efter sådanne virksomheder.

Tabellen belyser forskellene på tre virksomhedsmodeller: den demokratiske, den kooperative som havde en betydelig udbredelse i første halvdel af 1900-tallet og de velkendte store aktieselskaber. (Små selvstændige erhvervsdrivende og håndværkervirksomheder med eller uden ansatte er ikke medtaget; de er ofte ejet af én mand/kvinde eller af flere organiseret i anpartner eller andele, der minder om aktieselskabet)

De demokratiske virksomhedsformer og den kapitalistiske virksomhedsform

	Demo-virksomhed	Kooperativ virksomhed	Aktieselskab
Formål	Benytte de mest bæredygtige principper i sin branche og sikre almennyttige formål	Opfylde sociale behov	Sikre størst mulige afkast til aktionærerne
Ejere	Offentlige foreninger Andelsejere	Fagforeninger Ansatte Kooperative virksomheder	Aktionærerne
Bestyrelse	Kapitalindskydere, ansatte og slutbrugere	Lukket kreds af aktionærer	Aktionærerne
Overskud	Øremærket til konsolidering og yderligere styrkelse af almennyttige og bæredygtige principper	Øremærket til konsolidering og yderligere styrkelse af sociale behov	Konsolidering og udbytte til aktionærerne
Udtræk af kapital	Udtræk til nominelle beløb plus evt. diskonto	Udtræk til nominelle beløb plus evt. diskonto	Udtræk til markedspris

International arbejdsdeling

Arbejdsdelingen mellem landene bestemmes i dag af, hvor virksomhederne tjener flest penge, hvor arbejdskraften og råvarerne er billigst, og af de rige landes beskyttelse af deres egen industri og landbrug.

Det er udtryk for en uholdbar modsætning, at fattige folk i ulande skal arbejde til sultelønninger og under elendige arbejdsvilkår, for at den rige verden kan få billige varer og råvarer til industrien. Enhedslisten ønsker derfor et globalt system, der er kendetegnet ved solidaritet, øget lokal selvforsyning og skabelse af arbejdspladser samt udvikling af lokal industri, så transport af råvarer, halvfabrikata og færdigvarer mindskes, for at begrænse forurening.

International solidaritet - begrænsning af patentrettigheder

Statens Serums Institut, som er førende inden for vigtige vacciner og lægemidler, kunne danne udgangspunkt for offentlig produktion af hiv-vaccine, malariavaccine, og andre vacciner til bekæmpelse af sygdomme i den fattigste verden. Privatkapitalistiske medicinalfirmaer tager patent på deres opdagelser og tjener mange penge på at lave medicin. Desværre er priserne så høje, at fattige folk ikke har råd til medicinen og vaccinerne, og derfor bliver der ikke forsket i fattigmandssygdomme. Statens Serums kunne igen blive en offentlig virksomhed og en del af Danmarks bistandsprogrammer. Ligeledes kunne et fuldt ud offentligt ejet DONG, der arbejder ud fra samfundsinteresser, medvirke til at udvikle vedvarende energikilder i andre lande. DONG har erfaring med geotermisk energi og vindmøller, som kan hjælpe med udvikling og oprettelse af egenproduktion.

Lokal fødevarerforsyning

Ethvert land bør dyrke og forarbejde fødevarer, som naturligt gro i landet. Det er miljøbelastende, at Danmark f.eks. importerer æbler og korn, som fint kan gro her. Jo større selvforsyning af lokale produkter, desto mindre transport. Enhedslisten vil fremme salget af lokale varer ved at indføre en mærk-

ningsordning, hvoraf det fremgår, hvor varen er produceret. Afgifter på f.eks. eksport af levende svin kan ligeledes komme på tale. Hensynet til lokal fødevarerforsyning og begrænsning af forurening er vigtigere end blind global konkurrence. Salg af fødevarer fra EU og USA med eksportstøtte på markeder i fattige lande må også ophøre i de tilfælde, hvor det undergraver en bæredygtig lokal produktion og beskæftigelse.

Forarbejdning af lokale råvarer

Ulande skal have ret til forarbejdning af deres råvarer. De skal ikke fastholdes i en situation med manglende industri. EU har stadig told på f.eks. tøj, så syersker i ulande må gå til en lavere løn for at kunne konkurrere med syd-europæiske syersker. Enhedslisten ønsker at afskaffe told på den fattige verdens varer eller tilbageføre dem til faglige organisationer i ulandene. Derimod kan ulandes told på import af industrivarer være nødvendig for at kunne udvikle deres egen industri og finansiere opbygning af et skatteopkrævnings- og velfærdssystem.

LANDBRUGSKRISEN

Landbruget er blevet en økonomisk og økologisk underskudsforretning. I 2008 var underskuddet i landbruget 5 mia. kr. og i 2009 var det steget til 6 mia. kr.; underskuddet ville være dobbelt så højt, hvis landbruget ikke modtog støtte fra EU.

I de seneste år før krisen steg landbrugsejendomme voldsomt i pris og gjorde det muligt for landmænd at investere i større stalde og flere maskiner. Korn og råstoffer til landbruget var også blevet spekulationsobjekter, og der blev spekuleret i stigende priser til stor skade for jordløse og sultne folk i fattige lande. Danske realkreditinstitutter og banker var meget villige til at låne penge til landmænd. Landbrugets værdier faldt i 2009 til 250 mia. kr., da prisboblen punkterede. Gældsprocenten er næsten 60 %, den højeste i Europa. Det er uholdbart med en samlet gæld på 350 mia. kr. Mange landmænd er gået konkurs og banker har måttet notere tab.

Landbruget har et økologisk underskud, fordi der tilføres mere energi og protein, end der produceres. Der bruges brændstof til drift af landbrugsma-

skiner, produktion af kunstgødning og pesticider, samt til forarbejdning og transport af råvarer og produkter. Landbrugets store svineproduktion er afhængig af importeret sojaprotein fra lande som Argentina og Brasilien. Danmark bidrager altså til sult i verden ved at tage store mængder plante-protein fra ofte fattige lande og sende mindre mængder svinekød til forholdsvis rige lande. 85 % af svinekødet eksporteres, men gyllen fra de ca. 25 mio. svin, som fødes og opfodres hvert år i Danmark, hænger vi selv på. Det er langt mere end planterne kan optage, og derfor forurenes grundvandet, åer, søer og vådområder.

Regeringen har forsøgt at løse krisen i landbruget ved at tiltrække mere kapital, lempe beskatningen af jorden og nedsætte afgifter og udskyde miljøkrav.

Kapitaltilførslen er gjort mulig af en historisk ændring af ejerforholdet til jorden. Danske landmænd har siden godsejervældet været selvstændige bønder, som bor på deres jord. Bopælspligten er nu bortfaldet med landbrugsloven fra foråret 2010. Landbrugsjord kan fremover købes af aktieselskaber, fremmede investorer og nationer. Det er et problem, fordi aktionærer har meget kortsigtede profitinteresser. De er oftest i modstrid med miljøhensyn, dyrevelfærd, arbejdsmiljø, m.v.

Demokratisk og bæredygtig landbrugsproduktion ønskes

Enhedslisten foreslog i foråret 2010 etablering af en statslig jordbrugerfond, der kan opkøbe landbrugsejendomme, som er truet af tvangsauktion (B 113, samling 2009/10). Fonden skal finansieres af beskatning af jorden, som rulles tilbage til 2000-niveau, og af (forhøjede) afgifter på pesticider, kunstgødning og brændstof.

De landmænd, hvis jord overtages af det offentlige, skal have tilbud om at fortsætte som selvstændige på lejebasis, forpagtere eller ansatte med mindre jorden er sårbar og bør overgå til naturområde. Kan jorden fortsat drives som landbrug, skal landmændene senest efter et år begynde omstilling til økologisk drift.

Enhedslisten vil under en ny regering arbejde for en demokratisk og økologisk styring af landbruget. Enhedslisten ønsker, at der i forbindelse med

etablering af en jordbrugsfond, der udlejer jord til selvstændige, forpagtere eller andelsforeninger, skal oprettes et Fællesråd i hver kommune. Det skal bestå af forpagterne eller de ansatte, lokale forbrugere og repræsentanter valgt af kommunen og naturorganisationer. Fællesrådet skal lægge produktionsplaner og forsøge at få lokale handlende og offentlige institutioner til at aftage produktionen.

Alternativer til selveje og aktieselskab

Landbrugslauget er et lille forbrugerejet økologisk landbrug ved Karise på Stevns købt af 500 andelshavere i 2002. Der er to ansatte, men andelshaverne hjælper også til, når de har tid og lyst, og lægger på den årlige generalforsamling en produktionsplan.

Svanholm gods er et mellemstort økologisk landbrug i Hornsherred ejet af et kommanditselskab, som storkollektivet stiftede i 1978. En lille gruppe landmænd står for den daglige drift. Store beslutninger træffes af kollektivets fællesmøde, som består af ca. 80 voksne.

Enhedslisten mener, at antallet af slagtesvin skal nedbringes betydeligt og landbrugsarealet skal reduceres hurtigst muligt (B 83, samling 2009/10). Der produceres ca. 25 mio. svin i Danmark hvert år. I dag dyrkes 63 % af den danske jord, heraf er kun 1/20 økologisk dyrket, altså uden tilførsel af kemikalier og sprøjtemidler. Der er brug for mere skov og flere vådområder til sikring af klimaet, rent grundvand og et alsidigt dyre- og planteliv.

STOP SPEKULATION - SÆT BANKERNE UNDER ADMINISTRATION

Bank- og realkreditsektoren har spillet en afgørende rolle i den økonomiske krise. Spekulation, lyssky bankvirksomhed og elendig bankrådgivning pusede en gældsboble op. Den bristede med konkurser og tvangsauktioner til følge. Gennem kontrollen med pengene har banker og realkreditinstitutioner magten til at bestemme, hvilke investeringer, der finansieres med lån. Men det er alt for vigtig en sag at overlade til en ureguleret bank- og realkreditsektor.

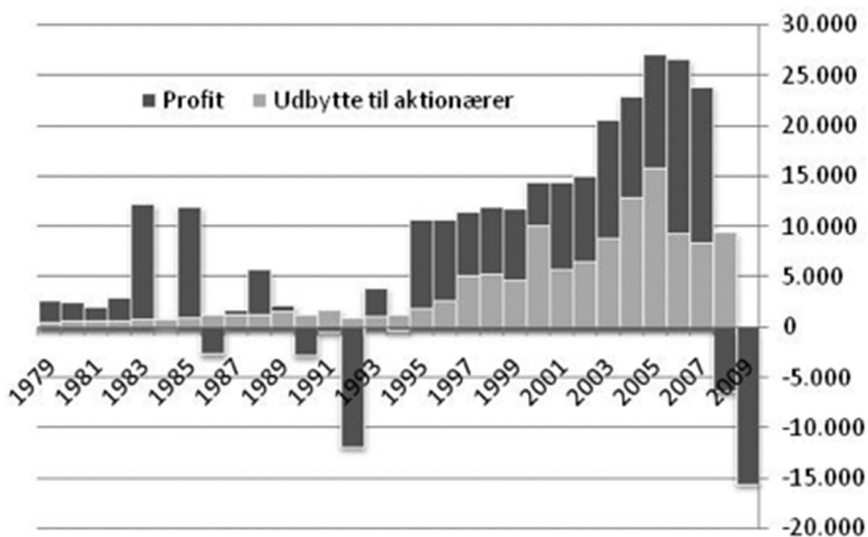
Efter den økonomiske krise i 1930'erne vedtoges en lang række love for at regulere bankvirksomheden. Bl.a. kom der krav til, hvor mange penge, en bank skal have i sikkerhed for ikke at gå konkurs når et voksende antal lån ikke kan tilbagebetales i krisetider. Men siden 1980'erne har Danmark og resten af EU afviklet reguleringer, liberaliseret hele finanssektoren, så et virvar af forskellige låneformer er opstået. Fusioner og opkøb har skabt enorme finansselskaber. Kapital flyder frit rundt i EU og det meste af verden på splitsekunder. Det betyder, at centralbanker, regeringer og internationale organisationer ikke kan nå at reagere fornuftigt på valuta- og finansspekulationer. Taberne er virksomheder, der går konkurs, og folk, der mister deres pensionsformue eller arbejde. Staten må træde til for at forsørge de ramte. Det fører til en uholdbar statsgæld eller en katastrofal nedskæringspolitik.

”Jo mindre konkurrence i en branche, desto større mulighed for profit”, siger lærebøgerne. I Fig. 1. ses, hvordan finanssektoren under den borgerlige regering har haft ekstraordinært gode profitter frem til krisen. En større del af overskuddet blev udbetalt som udbytter til aktionærene. De sidste år med krise er præget af underskud i sektoren.

Bæredygtig kreditpolitik

Enhedslisten vil have et loft over renten, kontrol med bankernes udlån, og stille krav om mindst 10 % sikkerhed for de samlede gælds- og garantiforpligtelser. Der skal sættes loft over bankdirektørernes lønninger og indføres stop for udbytter i banker, som nyder godt af statsgaranti.

Figuren viser i millioner kr. den samlede profit og andelen heraf, der udbetalt som udbytte til aktionærene angivet i løbende priser fra 1979 til 2009

Bankerne skal pålægges åbenhed og offentlige repræsentanter i bestyrelsen. Udlån til demokratisk styrede virksomheder, der skaber "klimajobs" og på anden måde gavner fremtiden med miljøhensyn (f.eks. økologisk landbrug) og udvikling af teknologi, skal opprioriteres.

Staten skal ligeledes oprette en

- **Gebyrfri samfundsbank**, som sikrer kunderne almindelige bankforretninger uden gebyrbetaling. Alle offentlige myndigheder, institutioner og selskaber skal placere deres midler i samfundsbanken, så offentlige midler ikke lider tab som følge af en ny finanskrisen eller "profitbankernes" dristige investeringer og udlån. (Forslag om videreførelse af Eik bank som en statsejet bank, B 20 i samling 20010/2011.)
- **En offentlig erhvervsbank**, som sikrer den nødvendige kredit til samfundsnyttige investeringer, der indfrier overordnede bæredygtige mål så som vedvarende energiteknologier, økologisk landbrug, energibesparelser m.v.

- **Fælleskasser**, gennemført ved rammelov og lokalt initiativ, opbygget ud fra et forsigtighedsprincip. De skal være spekulationsfrie, have en høj egenkapital og være organiseret som en andelskasse med samfundsnyttige mål for øje.

Nationalbanken har forsøgt at stimulere økonomien med lave renter, fordi virksomhederne har brug for at låne penge til lav rente, når de skal etablere sig, udvide eller investere i nyt. Men pga. den manglende konkurrence i finanssektoren kan bankerne fastholde en høj udlånsrente til deres kunder, selvom den rente, de betaler for lån i Nationalbanken, er blevet nedsat. Bankerne kan nægte udlån til virksomheder, som set i et samfundsperspektiv er meget vigtige. Det gælder f.eks. virksomheder i det arbejdsløshedsplagede Udkantsdanmark og virksomheder, hvis produkter er med til at nedbringe CO2 udledningen.

Målet er derfor, at hele banksektoren drives efter demokratiske og samfundsøkonomiske principper.

VELFÆRDSYDELSER ER FÆLLESSKABETS ANSVAR

De offentlige institutioner oplever stadig snævrere økonomiske rammer i forhold til de opgaver, de er forpligtede til at løse. Samtidigt sker der en nedbrydning af den verdensberømte skandinaviske velfærdsmodel.

Udsultningen af den offentlige sektor

De sidste år før 2008 fik mange borgere en høj vækst i det private forbrug, mens forbruget i den offentlige sektor blev fastholdt eller kun voksede med få procenter. Regeringen lavede skattestop og uddelte skattelettelser til de mest velhavende og boligejerne. Mange forbrugere kunne således udvide boligen, rejse til udlandet og købe nyt isenkram til hjemmet. Den vækst mange oplevede i det private forbrug, oversteg forbedringerne i de offentlige institutioner.

Opbrud af velfærdssystemet

Samtidigt gik regeringen i gang med at bryde gode gamle velfærdsprincipper ned med sloganet "frit valg og mere effektivitet":

Private virksomheder har fået ret til at oprette daginstitutioner, lægehuse og klinikker samt sygehuse og plejehjem. Finansieringen sker oftest gennem brugerbetaling. På denne måde er adgangen til velfærdsydelserne ikke længere uafhængig af indtægt. Et eksempel er arbejdsgiverbetalte sundhedsforsikringer, som giver deres ansatte ret til at komme foran i køen til behandling på private klinikker og sygehuse. Reelt betaler alle skatteborgere for at visse lønmodtagere kan få behandling før andre borgere. Virksomhederne kan trække forsikringerne fra som en omkostning.

Borgerlige politikere ser ikke den offentlige sektor som et system af ydelser, vi tilbyder hinanden, fordi vi borgere er afhængige af hinanden og føler ansvar for hinanden. De ser i stedet den offentlige sektor som et monopol og den enkelte borger som en kunde, der skal tilbydes flere varer til forskellige kvalitet og pris. Derfor har det borgerlige flertal i folketinget dels søgt at tilpasse den offentlige sektor til det private marked og dels fremmet etablering af private virksomheder på velfærdsområdet.

Med kommunalreformen og krav om konkurrenceudsættelse er mange offentlige ydelser nu stykket op i enkeltdele, som om det var forbrugsvarer på et privat marked. Man har opbygget et indviklet system, hvor de enkelte enheder i den offentlige sektor er blevet adskilt og omdannet til købere og sælgere i et internt marked, hvor man handler til fastsatte priser og kontrakter. Den enkelte kommunale enhed betaler for udførelse af særlige opgaver, ekstra timer, osv. hos private leverandører eller andre kommunale enheder, hvilket skaber mere administrativt arbejde og mindre gennemskuelighed.

Regeringen har rettet lovgivningen til, så borgerne tilsyneladende kan vælge mellem privat og offentlige daginstitutioner, skoler, sygehuse og plejehjem. Men private virksomheder har ikke pligt til at modtage besværlige børn, dumme elever eller svære patienter samt elever under uddannelse. De kan "skumme fløden". Private virksomheder skal naturligvis tjene penge for at ville være med. Det fordyrer ydelserne. For at give private virksomheder en venskabelig støtte, har regeringen tvunget kommunerne til udlicitering og konkurrenceudsættelse og forkælet privathospitalerne med ekstra stor betaling.

Det kan lyde mægtigt godt med frit valg, men det er samfundsøkonomisk en dyr fornøjelse. Der skal være ekstra kapacitet for at der er noget at fravælge, og det offentlige skal stå klar med reservekapacitet og kompetence, når private udbydere svigter aftalen med kunderne eller går konkurs. Det forudsætter også at alle brugere/kunder er i stand til at vælge det bedste, hvilket kan være svært, når informationerne har karakter af reklamer, og man evt. er for svækket til at opsøge viden, tage stilling og bestille.

Den private sektors reklame- og salgsindsats, som har til formål at få os til konstant at øge vores forbrug, hører heller ikke hjemme i sundhedssektoren. Det er uetisk, at virksomheder skal tjene penge på at udnytte borgernes sygdomme. Adskillelsen af børn og unge i daginstitutioner og skoler efter forældrenes pengepung, ødelægger sammenhængningskraften og ansvarsfølelsen i samfundet.

Den borgerlige regering taler om "mennesket over systemet", men dens tiltag betegnes bedre som "markedet over fællesskabet og det fælles ansvar". Enhedslisten vil, at det fælles ansvar står over både systemer og marked. Vi vil af med markedsførelsen af det offentlige.

Krisen i den offentlige sektor

I løbet af ganske kort tid vendte overskuddet i statens regnskab til et underskud. Det skyldes især reducerede skatteindtægter fra Nordsøen og stigning i arbejdsløshedsdagpenge som følge af konkurser, udflagning og nedskæringer i den offentlige sektor. De sidste årlige aftaler mellem regeringen og kommunerne og regionerne dikterer 0-vækst i kommunerne og regioner. Det betyder reelt, at der bliver skåret i personalenormeringer, opgaver bliver skåret helt væk, skoler lukkes og hospitaler nedlægges, fordi behovene stiger pga. en ændret alderssammensætning og flere sociale problemer som følge af arbejdsløshed, tvangsauktioner og andre ulykker.

Tilbage-erobring af de fælles opgaver og ansvar

Enhedslisten mener, at der er stærkt behov for at sætte beskæftigelse i gang og der er mange påtrængende opgaver. Vi kan nedbringe energiforbruget, rette op på nedslidningen af skoler og andre offentlige institutioner, o.m.m.

Enhedslisten vil rulle privatiseringsbølgen tilbage i den offentlige sektor.

Når forældre vælger private institutioner til deres børn og ældre vælger privat hjemmehjælp og private plejehjem, så er forklaringen oftest, at de ønsker en bedre standard end det offentlige system kan tilbyde. Det er ikke, fordi de vil undgå fælles løsninger. Enhedslisten tror på, at man decentralt i et samarbejde mellem medarbejdere og brugere er i stand til at finde de bedste løsninger for fællesskabet og den enkelte. Vi skal bruge flere ressourcer på kerneydelserne og mindre på kontrolprocedurer, servicebeskrivelser og centrale reguleringer. Vi slipper samtidigt for drænet til de private virksomheders profitter. Det betyder, at

- medarbejderne sikres selvforvaltning med ret til at organisere det daglige arbejde ud fra deres professionelle erfaringer - under ansvar over for brugere og ledelse.
- faste flerårige bevillinger erstatter økonomisk resultattilskyndelse og kontraktstyring uden blik for den daglige indsats.
- Ansatte skal sikres reel ytringsfrihed - også når det indebærer kritik af de offentlige ydelser.
- Ansatte skal sikres en større grad af frihed til indkøb til institutionerne. De centralt dikterede indkøbsaftaler giver ikke de bedste, billigste og lokale indkøb.
- Ledere af offentlige institutioner skal primært være personer med faglig ekspertise.

10 rettigheder til ældre

Enhedslisten mener, at der er et stort behov for at komme væk fra minuttyranniet i ældreplejen og i stedet fokusere på, hvordan ældre sikres et godt og værdigt liv. Som et resultat af rapporten »For meget forlangt?« opstillede FOA og DSR følgende ti rettigheder...

Ældre mennesker skal have ret til:

- at spise den mad, de kan lide
- at føle sig velklædte og soignerede
- at bestemme egne tider og rutiner
- at komme ud, når de har lyst
- at træffe andre mennesker
- at købe tøj og ting efter egen smag
- at komme i deres sædvanlige dagligvarebutik
- at udvikles hele livet igennem
- at holde deres minder levende
- at vælge, hvordan de vil bo

Uddrag af B 197, samling 2009/10.

Indlicitering i stedet for udlicitering og privatisering

Det offentlige har det endelige ansvar for velfærdsydelse og der er ofte brug for en helhedsorienteret behandling af sociale problemer. Det er derfor dumt at udstykke opgaverne i små bidder, for at de kan udføres af private leverandører eller små kommunale enheder. Naturligvis kan de enkelte institutioner ikke varetage alle opgaver selv, men der er ingen grund til at offentlige institutioner ikke selv kan ansætte eksempelvis rengøringspersonale og lade det indgå i en samlet medarbejdergruppe. Derfor vil Enhedslisten indlicitere i stedet for at udlicitere.

Fornuftig rengøring

Københavns Kommune lavede i 1998 et forsøg på 8 skoler, hvor rengøringsassistenternes arbejde blev forbedret med kurser om teknikker og rengøringsmidler og de kom med i skolemiljøet. Da skoleåret startede, aftalte rengøringsteamet med lærere og ledelse mål for den daglige indsats og hovedrengøring. De kom også med i beslutninger om indkøb af gulvbelægning, skolemøbler m.m.

En reel respekt for rengøringen hos både elever og lærere kan kun opbygges, hvis personalet bliver en del af skolens liv. "Hvorfor ikke invitere rengøringsassistenterne med, når børnene laver juleklip eller har et praktisk betonet emnearbejde?", stod der i idé-kataloget.

Evalueringen viste, at sygefraværet var faldet med 13 %, et godt barometer for arbejdsmiljø.

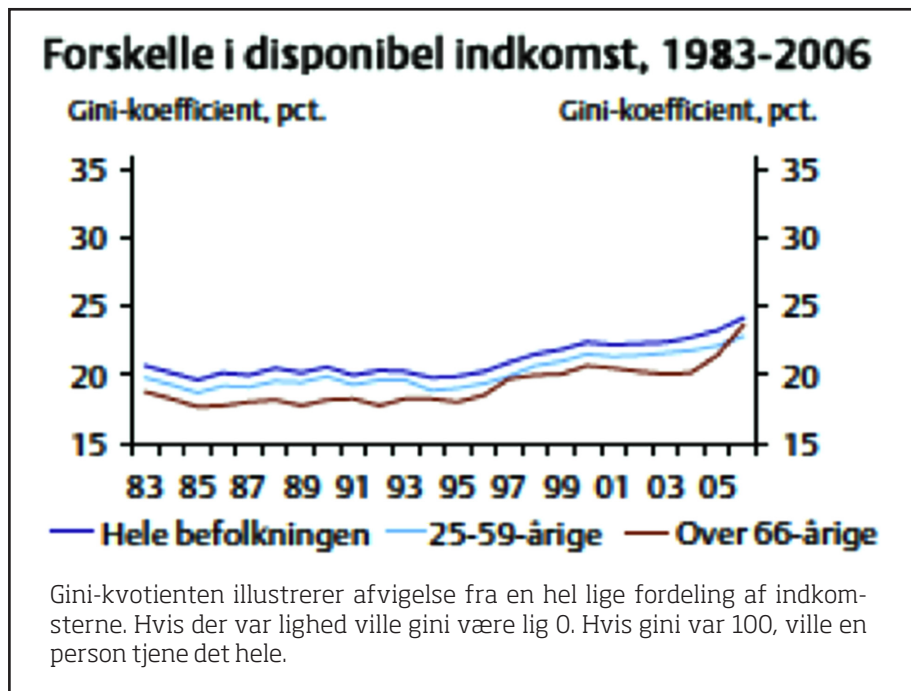
De kommunale jobcentre har ofte udliciteret deres indsats til private firmaer for at få ledige tilbage på arbejdsmarkedet. Det er en rigtig dårlig ide. For det første er kvaliteten af tilbuddene til de arbejdsløse ofte temmelig ringe og har kun fokus på en kortsigtet effekt. For det andet skaber udliciteringen et demokratisk problem, fordi det er svært at kontrollere hvad der faktisk foregår. Virksomheden er beskyttet af forretningshemmelighed, og kontrakterne kan som oftest kun genforhandles hvert 4 år.

Hele infrastrukturen i Danmark inviterer til fællesskabsløsninger, hvis vi vil opnå, at den kollektive trafik får et løft. Enhedslisten mener, at det forudsætter, at alle udliciteringer og privatiseringer annulleres, og opgaverne

samles under en fælles myndighed, DSB Fællesdrift. Det vil gøre sektoren mere gennemskuelig fordi den underlægges lov om offentlighed i forvaltningen. Ydelserne kan bedre tilpasses brugernes behov med repræsentanter for pendlerklubber i ledelsen.

RØD OMFORDELING

Uligheden er vokset i samfundet. Nedsættelser af skatten under den borgerlige regering har gjort, at udligningen i lønindkomster og kapitalindkomster via skatten er blevet mindre. Derfor slår indkomstuligheder på arbejdsmarkedet og på afkast af bolig- og aktieinvesteringer voldsommere igennem end tidligere. I fig. 2. ses hvordan uligheden i indkomsten efter skat er steget fra omkring 1995 til 2006. Stigningen er særligt markant for de ældste borgere, hvor uligheden er blevet meget forøget. Det skyldes, at der både var ældre med store private pensionsformuer, store gevinster fra aktier og ejerbolig og ældre, som måtte nøjes med folkepension og som boede i lejebolig.

Flere fattige

Antallet af ledige og fattige er steget under den økonomiske krise. Det skyldes at regeringen ikke har søgt at afbøde virkningerne af krisen i den kapitalistiske økonomi, sådan som socialdemokratisk ledede regeringer forsøgte at gøre i 1970'erne og 1992. Tværtimod fyrer man ansatte i kommuner og på sygehusene. Og man har gjort det mere ulideligt at blive ledig. Dagpengeperioden er blevet halveret og er nu kun 2 år. Kontanthjælpen reduceres ved længerevarende ledighed, og for indvandrere har man lavet en særlig lav takst, kaldet "starthjælp".

Ulighed på boligmarkedet

Ca. halvdelen af danskerne bor i ejerbolig (typisk parcelhus med have), mens borgere med små indtægter og på overførselsindkomst typisk bor til leje i private udlejningsejendomme eller alment boligbyggeri. Blandt dem med lavest indkomst modtager mange boligstøtte, når de bor i lejebolig. Det samme gælder pensionister i andelsbolig. Det samlede beløb til boligstøtte er dog ikke større end den indirekte støtte, boligejere får, fordi ejerbolig beskattes lavere end investeringer i aktier og obligationer.

Skattestoppet i 2001 har økonomisk især gavnet de største boligejere. Den årlige stigning i friværdien var i flere år højere end årslønnen for mange lønmodtagere. Prisstigningerne fik mange mennesker til at låne penge, for at få foden indenfor på ejerboligmarkedet, mens tid var, fordi de troede prisstigningerne ville fortsætte. Beregninger viste også, at det faktisk heller ikke var dyrere at bo i ejerbolig end i det almene boligbyggeri, når billige lån og stigende friværdi blev medregnet.

Mange af de nye boligejere stiftede derfor stor gæld. Mange af dem er blevet insolvente efter boligboblen brast. Dvs. deres gæld overstiger ejendomsværdien. Arbejdsløshed, skilsmisse, flytning mv. kan betyde, at de ikke kan afdrage på gælden og tvinges ud i en tvangsauktion. Nogle tvangsauktioner kan give tab til både banker og realkreditinstitutioner.

Når lejere i almen bolig ikke kan betale huslejen og boliger ikke kan lejes ud, er det i dag naboerne, der betaler via huslejestigninger, fordi boligformen er en slags kollektiv.

Når lånene i en ejerbolig er tilbagebetalt, bor boligejeren meget billigt, da ejendomsværdiskat og ejendomsskat blev fastlåst ved skattestoppet i 2001.

I det almene boligbyggeri fortsætter man i modsætning til ejerne med at betale en relativ høj husleje, selvom lånene er afdraget. I stedet går huslejen bl.a. til Landsbyggefonden, som er oprettet for at finansiere renoveringer og nyt boligbyggeri. Regeringen har imidlertid taget sammenlagt 8-10 mia. kr. fra fonden. Boligselskaberne kalder det "det store statsrøveri". Enhedslisten vil stoppe tyverierne fra Landsbyggefonden. Midlerne skal reserveres til forbedringer af den almene sektors bebyggelser."

Udkantsdanmark

Vandringen fra land til by efterlader yderområderne i Danmark i en uheldig situation med mange ældre, syge og arbejdsløse borgere. Kommuner i disse områder har relativt små skatteindtægter og høje sociale udgifter. Det gør den kommunale service ringere end i de rige kommuner.

For at støtte økonomisk svage kommuner i Udkantsdanmark vil Enhedslisten yde 100 % refusion af alle indkomstoverførsler, dvs. sygedagpenge, kontanthjælp og førtidspension samt boligstøtte, hvor det i dag kun gælder arbejdsløshedsdagpenge og folkepension. Til gengæld kan det statslige bloktilskud nedsættes (B 12, samling 2005/06) og de teknisk komplicerede mellemkommunale udligningsordninger kan forenkles.

Mindre ulighed giver et sundere samfund

Ét er den økonomiske nød som en stigende del af befolkningen lider under. Noget andet er de problemer, som skabes af mindre psykisk selvværd, mindre lyst til at deltage i det sociale liv og færre kræfter til at tage ansvar for sine nærmeste og samfundet som helhed. Ulighed afføder polarisering, fjendtlighed, utryghed og kriminalitet. Forskning viser, at jo mere økonomisk lighed, der er i et samfund, desto mere tilfredse borgere, desto større sammenhængningskraft og desto mere demokratisk deltagelse - både i de laveste indkomstlag og i de højeste indkomstlag.

For Enhedslisten handler lighed også om retfærdighed og moral. Starthjælpen og den lavere sats for kontanthjælp skal afskaffes. Disse satser er for lave til, at man kan købe de daglige fornødenheder og deltage i et bare beskeden socialt liv. Alle borgere skal have ret til en almindelig kontanthjælp, hvis det ikke er muligt at finde et passende arbejde. Gifte skal have ret til kontanthjælp uanset ægtefællens indtægt, så de kan være økonomisk uafhængige og selvstændige borgere (B 15, samling 2009/10). Regeringens og Dansk Folkeparties forringelserne i børnechecken, som led i den såkaldte "genopretningspakke", skal ruller tilbage, så alle børn igen får tilskud, uanset hvor mange søskende, de har. Der må heller ikke foretages indtægtsregulering af børnechecken. Enhedslisten vil gerne øge beskatningen af folk med høje indkomster, men ikke specielt dem, der har børn.

Arbejdsfrie gevinster af investeringer i aktier skal beskattes mindst lige så højt som regulært lønarbejde, og de hysteriske spekulation i kursændringer skal nedbringes ved en lokal Tobinskat, dvs. en skat på køb og salg af værdipapirer.

Enhedslisten finder pengene

Hvert år stiller Enhedslisten ændringsforslag til finansloven og forslaget er fuldt finansieret. Bl.a. foreslog vi til finanslov 2011, at 1 % af de enorme pensionsformuer skal beskattes nu, i stedet for at de først bliver beskattet, når de kommer til udbetaling til pensionisterne. Der er ingen grund til at staten skal have en masse skatteindtægter til gode, når det er nu, staten har brug for at give et socialt løft og sætte miljøforbedrende beskæftigelse i gang.

